

10. Zetkina, O.V. (2003) *Ob upravlenii ustojchivost'ju predpriyatija*. Moscow: Audit (in Russ).
11. Khrystenko, L.M., Butkova N.Ye. (2012) Otsiniuvannia vplyvu potentsialu pidpriemstva na joho ekonomichnu stijkist'. *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva: Zb.nauk.pr.* 4(44), 101—108. (in Ukr).
12. Folom'ev, A.N. (1995) *Ustojchivost' predpriyatij v rynochnom hozjajstve*. Moscow: Progress (in Russ).
13. Aref'ieva, O.V., Horodians'ka, D.M. (2008) Ekonomichna stijkist' pidpriemstva: sutnist', skladovi ta zakhody ii zabezpechennia. *Aktual'ni problemy ekonomiky*. 8(86), 83—90 (in Ukr).
14. Erenejchuk, R. A. (2002) Obosnovanie strategii ustojchivogo razvitija predpriyatija. *Ekonomika rozvytku*. (22), 56—60 (in Russ).
15. Kavyn, O. M. (2012) Hnoseolohichni zasady zabezpechennia ekonomichnoi stijkosti pidpriemstva. *Naukovi zapysky Ukrains'koi akademii drukarstva*. 3, 81—87. (in Ukr).
16. Ivanov, V.L. (2007) *Organizacija upravlenija jekonomicheskoy ustojchivost'ju predpriyatija na osnove sovershenstvovanija ego organizacionnoj struktury upravlenija*. Lugansk: Izd-vo VNU im. V. Dalja (in Russ).
17. Kazieva, Zh.N. (2007) *Ustojchivoe razvitie promyshlennosti (teorija i metodologija)*: avtoref. dis. dokt. jekon. nauk: «Jekonomika i upravlenie narodnym hazjajstvom», Mahachkala (in Russ).
18. Kozlovs'kyj, S.V. (2011) *Upravlinnia suchasnymy ekonomichnymy systemamy, ikh rozvytkom ta stijkistiu*: avtoref. dys. kand. ekon. nauk: «Ekonomika ta upravlinnia natsional'nym hospodarstvom», Vinnytsia (in Ukr).

УДК: 330.101.5: 330.13

Заплітна Т. В., к. е. н., доц.,
кафедри економіки, Національний
транспортний університет

ВАРТІСНА ОЦІНКА ПРИРОДНОГО КАПІТАЛУ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Zaplitna T.V., Ph.D.,
associate Professor of Economics
National Transport University

VALUTION OF NATURAL CAPITAL IN A MARKET ECONOMY

Анотація. У статті наведено пріоритетні напрямки утворення механізму вартісного оцінювання природного капіталу та розкрито пріоритетні напрямки ринкового ціноутворення. Розглянуто основи вартісних підходів ринкової оцінки природного капіталу як ресурсного потенціалу та екологічної складової в утворенні суспільного блага. Визначено, що актуальним завданням є підвищення ролі оцінювання у поліпшенні виробничого процесу створення суспільного блага та, відповідно, збільшенню ринкової вартості природного капіталу за допомогою вартісних підходів оцінки в ринковій економіці за для ресурсозбереження, або створення альтернативних заходів суспільного виробництва.

Annotation. The article presents the priorities for the formation mechanism of natural capital cost assessment and open market pricing priorities. The basics of cost approach market valuation of natural capital as resource potential and environmental component created in the public good. Determined that the urgent task is to enhance the role of assessment in improving the production process of creating public good and, therefore, increase the market value of natural capital through cost estimation approaches in a market economy for the resource, or the creation of alternative measures of social production.

Ключові слова: вартісна оцінка, природний капітал, ринковий підхід, витратний підхід, альтернативна вартість, відтворення природного капіталу.

Keywords: valuation of natural capital, market approach, cost approach, opportunity cost, restoration of natural capital.

© Заплітна Т. В., 2014

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасний процес перетворень в економічній сфері належним чином унеможливує подальший екологічно-ефективний процес виробництва. Сьогодні економічна поведінка ринкових суб'єктів не враховує економічні витрати на відтворення природного капіталу, а лише всі зусилля зводяться до максимізації прибутку через прискорений темп вичерпування природних ресурсів.

Недоліком ринкового середовища, на нашу думку, є ігнорування вартісних параметрів природного капіталу та обліку екологічного фактора у створенні суспільного продукту, який б надав базовий вимірювальний параметр для ресурсозбереження, або створенні альтернативних заходів суспільного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До досліджень, в основу яких покладено оціночні судження щодо утворення природного капіталу та його ринкової оцінки в умовах суспільного виробництва, відносять праці науковців Дж. Стігліца, М. Стоуна та Х. Дезлі, П. Хоукена й ін. Питання необхідності удосконалення ринкового механізму оцінювання природного капіталу набирає нових обертів актуальності через асиметрію інформаційних ресурсів щодо визначення ринкової ціни природного капіталу та його методології вартісного оцінювання в умовах ринкової економіки.

Важливу роль у дослідженні проблематики та виявленні пріоритетів оцінки вартісної та ціноутворюючої складових природного капіталу відіграють праці сучасних вітчизняних вчених і практиків, а саме: Л. Мельника та О. Карінцевої.

Метою написання статті є визначення вартісних і ціннісних параметрів природного капіталу для обчислення оцінки ринкової вартості в умовах суспільного виробництва ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу. Загальна парадигма економічної теорії щодо вичерпаності ресурсів доводить нам про обмеженість ресурсів і довгострокового процесу відтворення природного капіталу. Можна погодитись, насправді деякі ресурси (земельні ресурси) вважаються обмеженими і вичерпними, а інші (людські ресурси) потребують довгострокового періоду відтворення. Але ринковий процес виробництва по-новому вимірює їх оцінку вартості. Виробники за для максимізації прибутків вдаються до альтернативних заходів виробництва: через освоєння нових земель, родючість земельних ресурсів замість об'єктивно оціненої вартості занижена через підвищення економічної ролі технологій, також заміна питомої ваги економічних ресурсів технологіями знижує вартість природного капіталу.

У міжнародній практиці і теорії оцінки вартості приділяється велика увага питанням впливу на вартість та економічну цінність ресурсів, фінансовий стан оцінюваного ресурсу та чинників довкілля. Вони виділяються в самостійну групу чинників, що формують ринкову вартість разом з соціальними, економічними, і чинниками державного регулювання. Вважається, що ці чинники є такими ж істотними, як і перераховані і в сукупності з ними визначають вартість природного капіталу.

Приклад економічної політики розвинутих країн, дійсно, вимагає дотримання в умовах ринку першочергового принципу соціально-економічного розвитку— прискореного зростання виробництва, уникаючи екологічно-економічних протиріч.

Але економічна дійсність країн, які розвиваються та знаходяться на початкової стадії структурних перетворень виробництва, характеризується низьким рівнем економічного зростання через застарілу технологічну основу, нестачу інвестиційних коштів, й екологічним виснаженням, а як результат — знеціненням природного капіталу. Тому постає питання визначення вартісних параметрів природного капіталу суспільного виробництва, економічних відносин на основі взаємодії оцінки вартості ресурсів виробництва та вартісного оцінювання екологічних наслідків аби уникнути їх подальшого знецінення.

В економічній теорії спроби оцінити економічну цінність природного капіталу не знайшли методологічного інструментарію і практичної апробації. Причина дослідницького «розколу», що до оцінки такої категорії капіталу, не можна обмежуватися виробничим процесом. Природний капітал необхідно вважати мультифунк-

ціональним. Основні його функції відображені у відтворенні різних ресурсів і надання екосистемних послуг суспільству [1]. Отже, і оцінка природного капіталу має бути всебічною, а саме екологічною, соціальною і головне економічною.

Для ринкового оцінювання природного капіталу нами враховуються сукупність «природних активів», які надають суспільству ресурси (природні, мінеральні, енергетичні, водні, біологічні, ґрунти та ін.) та екологічні послуги, використання яких призводить до отримання економічних і соціальних вигід виробництва та суспільства в цілому.

На прикладі інших систем оцінювання природного капіталу інтерес економічної (вартісної) оцінки зосереджений на екологічних активах. Вартісна оцінка орієнтована на оцінювання рівня і темпів виснаження екологічних активів конкретних територій, втрати ліквідності та капіталостійкості.

Досвід заможності розвинутих країн пропонує нам приклад системи комплексного екологічно-економічного обліку (СКЕЕО), в якій відображено сукупність екологічних витрат і вигід, трансформація до «зеленого» фінансового обліку. Введення цієї системи дозволяє виявити реально існуючі грошові і фізичні потоки між довідками та економікою; співставляти їх динаміку з результатами фіскальної та тарифної політикою, виявити параметри неформального сектору в сфері природокористування, аналізувати динаміку природного капіталу територій, обліку екологічних активів [2].

Західними економістами відмічається, що ринкові підходи щодо визначення вартості природного капіталу (природних ресурсів і природних послуг), які дозволяють економічну оцінку адаптувати до сучасних вимог ринкових перетворень суспільного виробництва, необхідно привести до базисних заходів, таких як:

- ринкової оцінки;
- ренти (дохідний підхід);
- затратного підходу;
- альтернативної вартості.

Ринкова оцінка природного капіталу визначається ціною екологічних активів, на яку впливають ринкові фактори. Але сучасний механізм ціноутворення на ринках ресурсів унеможливорює процес ліберального ціноутворення на природні ресурси завдяки викривленню економічної цінності природних благ і не відображають реальні суспільні втрати. У результаті створюється неадекватна оцінка дефіциту ресурсів, величин попиту та пропозиції, що вимушено в свою чергу унеможливорює процес ефективного використання природних активів.

Рентна оцінка природних ресурсів, в основі якої ціна (вартість її цінність природного капіталу). Вартісна оцінка на основі рентного підходу справджується за умов обмеженості природних ресурсів, коли єдиний спосіб визначення ціни на природний капітал визначається ринковим попитом. Економічна цінність рентного підходу передбачає оцінку споживчих властивостей природного капіталу та визначення ступеню задоволення потреб.

Затратний підхід оцінки природного капіталу визначає баланс втрат і витрат на господарське освоєння природних ресурсів. Економічна оцінка на основі цього підходу враховує суспільно необхідні витрати на відтворення кількісних та якісних параметрів природних благ [2, с. 61]. Необхідно додати, що на відміну від інших методів оцінювання природного капіталу, співставлення обчислення вартісної оцінки на основі затратного підходу призводить до викривлення ринкової вартості природного капіталу, адже чим більша економічна цінність ресурсу, тим набагато менші витрати на його експлуатацію та відтворення і тим самим його вартісна оцінка знижується.

Оцінка альтернативної вартості — в економічній практиці природокористування альтернативної вартості дозволяє оцінити природний капітал як ресурс на основі його альтернативного ціноутворення: визначити його ринкову ціну, оцінити втрачені доходи та вигоди, визначає альтернативну вартість природного блага. Оцінка природного капіталу характеризує абсолютну величину економічних результатів

його використання, а оцінка природного капіталу екологічної складової визначає відносно зниження оцінки ресурсу.

Необхідно створити умови, які допоможуть забезпечити екологічно-економічні взаємовідносини виробничої сфери, суспільства, економіки та природи.

Сучасні умови ринкового господарювання взаємопов'язані зі складними перетвореннями інституційного складу економічних відносин. Саме інститут оцінювання пов'язаний із вартісною оцінкою екологічної складової ефективного застосування факторів виробництва зумовлює розкриття, тобто адаптації таких напрямлень:

- створення єдиного методичного підходу вартісної оцінки втрат екологічних наслідків на основі прогнозування майбутніх втрат, врахування наслідків і порівняння з втратами, на основі інших економічних систем;

- застосування нормативних методів оцінки, враховуючи кількісні показники;

- врахування оцінки соціально-економічних наслідків (фізіологічного та майнового складу);

- створення нормативної бази природокористуванням, як методичного забезпечення оцінювання втрат екологічної складової на економічну систему;

- створення єдиного нормативно-правового провадження у відтворенні еко-системи.

Висновок. Суттєвим пробілом у методичному забезпеченні оцінки природного капіталу (відсутність методики оцінки надр, ґрунтів, екосистем, рослинності та ін.) є відсутність однорідного розуміння та трактування законами понятійного апарату фактичних втрат суспільства від результатів економічної діяльності. Тобто, ні однією з методик оцінювання не враховуються наслідки негативних змін природного капіталу, тобто вартісної оцінки від'ємного екологічного ефекту.

Негативними наслідками економічних і соціальних втрат, ігнорування вартісного оцінювання природного капіталу та екологічних послуг призвели до переосмислення суспільними виробниками та включення природного капіталу і його екологічної складової до економічного обороту. У зв'язку з цим необхідно переглянути обмеженість інтерпретації природного капіталу лише як природних ресурсів. За для успішності економічного розвитку необхідно додати весь склад екологічних функцій ресурсів та економічну значимість усіх складових природного капіталу, їх здатність приносити економічний дохід і вигоду як і інші капітальні активи суспільного виробництва.

Література

1. Глазырина И. П. / Глазырина И. П. Природный капитал в экономике переходного периода. — М.: НИА. Природа, 2001. — С. 204.
2. Лаптев Н. И. Финансовые инструменты. Система учета природных ресурсов. — <http://ecology.green.tsu.ru/sems>
3. Методи оцінки екологічних втрат: Монографія / За ред. д-ра екон. наук Л. Г. Мельника та канд. екон. наук О. І. Карінцевої. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. — 288 с.

References

1. Glazirina I.P. A natural capital is in the economy of transitional period. — M.: NIA. Nature, 2001. — P. 204.
2. Laptev N. I. Financial instruments. System of account of natural resources. — <http://ecology.green.tsu.ru/sems>
3. Methods of estimation of ecological losses : Monograph / of O.I. Karincevoi. it is Sumi: VTD «University book», 2004. — 288 p.